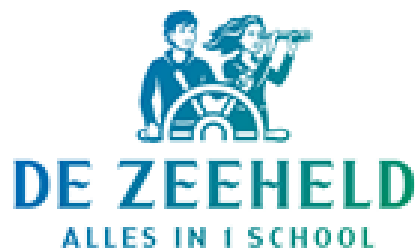

2015 – 2019

Beleidsplan
Meer- en Hoogbegaafde
leerlingen

DE ZEEHELD

2015 - 2019

Ontdekkend,
Ondernemend
Onderwijs!

Inhoud

1.	Inleiding.....	2
2.	Visie	3
3.	Mogelijke Leer- en persoonlijkheidseigenschappen	5
4.	Signalering.....	6
5.	Doelgroep	8
6.	Onderpresteerders	9
7.	Doelstellingen van peergroup-onderwijs	10
8.	Begeleiding.....	11
	8.1 Verdiepings- en verrijkingsstof.....	12
	8.2 Compacten.....	12
	8.3 Leer- en werkstrategieën	12
	8.4 Pittige Plus Torens.....	13
	8.5 Begeleiding buiten school in Het Denklab.....	13
	8.6 Versnellen	14
9.	Pedagogisch klimaat.....	15

1. Inleiding

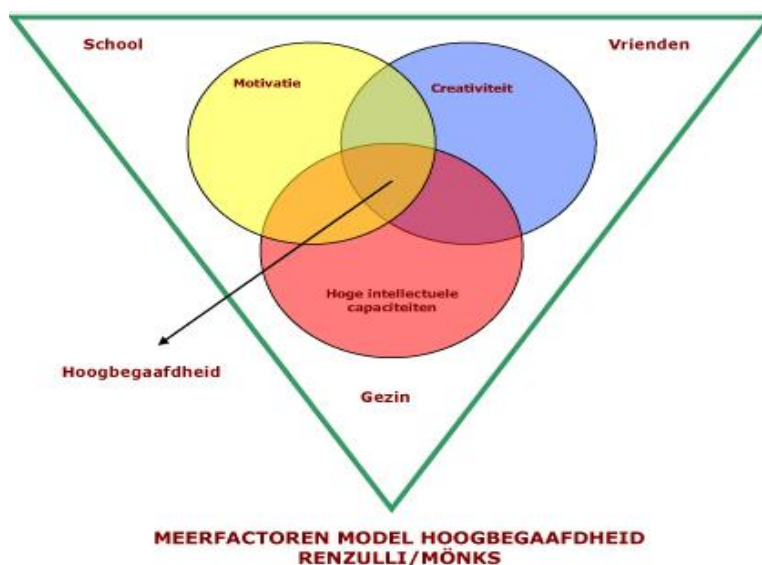
Op de Zeeheld bieden we Passend Onderwijs aan alle leerlingen. Dat betekent dat er aandacht is voor leerlingen die meer of andere ondersteuning van de leerkracht nodig hebben om de (basis)leerstof te kunnen beheersen, maar ook voor de leerlingen die (veel) meer aankunnen dan de basisstof.

Over de aanpak voor deze laatste groep leerlingen gaat dit beleidsplan. Door middel van het vastleggen van het beleid voor meer- en hoogbegaafde leerlingen, zorgen we ervoor dat deze leerlingen zich ononderbroken kunnen ontwikkelen en benodigde vaardigheden leren die ook zij nodig hebben om leerstof eigen te maken. Tevens geeft het document duidelijkheid aan leerkrachten, ouders en leerlingen, omdat het helderheid geeft over verwachtingen van onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen op De Zeeheld.

Er is op De Zeeheld al veel aanbod om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van meer- en hoogbegaafde leerlingen. Er is binnen De Zeeheld een werkgroep die zich planmatig bezig houdt met het vormgeven en implementeren van het meer- en hoogbegaafden beleid en het bijbehorende aanbod aan leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. De doelen van deze werkgroep worden jaarlijks in een PDCA vastgelegd (zie bijlage E1). Dit document biedt richtlijnen voor de uitwerking, evaluatie en bijstelling van doelen.

2. Visie

Op de Zeeheld spreken we bij voorkeur over kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Wij zijn van mening dat de begaafdheid van een leerling geen vaststaand feit is, maar een interactie tussen aanlegfactoren, te weten een bovengemiddelde intelligentie, een hoog niveau van motivatie en een hoog niveau van creativiteit. Leerlingen die deze drie factoren ontwikkelen en toe kunnen passen zijn in staat tot grote prestaties te komen en hebben dan een voorsprong op hun leeftijdsgenoten.

In enkele gevallen kan het voorkomen dat de begaafdheid wel in aanleg aanwezig is, maar er door allerlei factoren niet uitkomt. Het is belangrijk om te zorgen dat de aanlegfactoren de kans krijgen tot ontwikkeling te komen. Daarbij zijn gezin, school en vrienden van essentieel belang. Zonder deze omgevingsfactoren kan een kind zich niet optimaal ontwikkelen. Het *gezin* dient te zorgen voor een harmonieuze ontwikkeling en de nodige stimulansen, de *vrienden* (en met name ontwikkelingsgelijken) zijn nodig om aan te kunnen spiegelen, en de *school* dient voor een uitdagende leeromgeving te zorgen.

Als de school niet werkt aan de creativiteit, de motivatie en de cognitieve vaardigheden van de leerling, zal het zich niet verder ontwikkelen en treedt er een stagnatie op. Daarom vinden wij het op de Zeeheld van groot belang aan te sluiten bij de educatieve behoeften van de leerling.

Dat betekent dat de leerling:

- werk op niveau krijgt, zodat het zich leert inspannen en een goede werk- en leerstrategieën ontwikkelt.

- de gelegenheid krijgt met meer open opdrachten te werken, zodat de creativiteit ontwikkeld wordt.
- mogelijkheid heeft met ontwikkelingsgelijken om te gaan, zodat het zich kan spiegelen en ook de sociale ontwikkeling gestimuleerd wordt.

Voor ons is een vastgesteld IQ niet het belangrijkste. Wij kijken liever naar leer- en persoonlijkheidseigenschappen die horen bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Een vastgesteld IQ kan helpen bij het realiseren van een passend aanbod. (vb. Denklab).

3. Mogelijke Leer- en persoonlijkheidseigenschappen

Hoge intellectuele capaciteiten:

- niet zozeer reproductieve, maar vooral productieve denkers
- geestelijk vroegrijp
- snel van begrip
- snelle verwerkers van de leerstof
- goede convergente denkers (Denken gericht op het vinden van één oplossing of de beste uit een paar oplossingen)
- zeer goed geheugen
- grote en actieve woordenschat
- snelle probleem-analyseerders
- kunnen grote denksprongen maken
- * Rechtvaardigheidsgevoel

Creativiteit

- origineel in het maken van plannen
- vindingrijk in het achterhalen van de oplossingsstrategie
- gevonden oplossingen vaardig in andere situaties toepassen
- in hun element als ze thematisch kunnen werken
- bereid risico's te nemen
- zijn goede divergente denkers (zoveel mogelijk oplossingen te bedenken, die mogelijk tot een oplossing van het probleem of het bereiken van het gestelde doel leiden)
- kunnen ook goed intuïtief denken

Taakgerichtheid en volharding

- nieuwsgierig
- zelfstandige werkers
- intrinsiek gemotiveerd, leren niet zozeer voor beloningen
- perfectionisten
- bereid moeilijke taken op te pakken
- sterk betrokken op hun werk

Rechtvaardigheidsgevoel

4. Signalering

Van belang is een vroegtijdige signalering. Hoe eerder de voorsprong ontdekt wordt, hoe kleiner de kans op gedragsproblemen en-of onderpresteren.

De leerkracht van groep 1 brengt middels observaties in de eerste 6 weken dat de 4-jarige leerling naar school gaat, het kind goed in beeld. Uiteraard doet elke groepsleerkracht dat bij een nieuwe leerling, maar bij leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong is het van belang om te voorkomen dat het zich gaat aanpassen aan de "gemiddelde norm". Voor deze observaties wordt gebruik gemaakt van:

- de Quicksan in het DHH (Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid, zie bijlage A2)
- De mens-tekening die de leerling binnen de eerste schoolmaand maakt en in het leerling dossier bewaard wordt.
- Het intakeformulier dat met ouders ingevuld wordt binnen de eerste schoolmaand door IB/directie (deel I) en leerkracht (Deel II). (zie bijlage C2)
- Signaleringslijst MB/HB voor kleuters (zie bijlage C1)

Als de leerkracht na de observaties een ontwikkelingsvoorsprong vermoedt, gaat hij/zij –na overleg met de IB-er- in gesprek met de ouders. Ouders beschikken over veel informatie die nuttig kan zijn voor de leerkracht. Zij hebben informatie over de voorschoolse ontwikkeling van hun kind en kennen een kant van de leerling die de school misschien niet te zien krijgt. Het is van belang signalen van ouders serieus te nemen.

In de hogere groepen (groep 3 t/m 8) kunnen de LVS toetsen een signaal afgeven. Leerlingen die bij de CITO toetsen een "A+-score" behalen, hebben mogelijk een ontwikkelingsvoorsprong.

Naast de eerste signalering in groep 1, wordt nog twee keer (begin groep 3 en eind groep 5) de quickscan ingevuld. De quickscan is te vinden op de website van het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid (DHH).

Er is ook een groep kinderen die moeilijker te signaleren is, de zogenaamde onderpresteerders. Deze kinderen scoren geen (hoge) A scores, maar zijn in potentie wel begaafd. De leerkracht moet alert zijn op andere signalen, zoals een brede interesse, grote woordenschat, psychosomatische klachten zoals buikpijn en of hoofdpijn, discrepantie tussen thuis en school etc. Voor deze leerlingen is een andere aanpak vereist.

Voor uitgebreidere signalering gebruiken we bij deze leerlingen de observaties en vragenlijsten uit het DHH. (zie bijlage A3). Dit model zorgt ervoor dat de leerkracht en ouders gericht naar bepaalde facetten van de begaafdheid van een kind kijkt.

Het DHH is het instrument dat binnen AWBR en dus ook op de Zeeheld ingezet wordt voor de signalering en diagnostisering van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Leerkracht, ouders en leerling (in de bovenbouw) vullen een vragenlijst in, die met elkaar en de LVS resultaten vergeleken wordt. Dit is een zeer zorgvuldige manier om leerlingen te signaleren. Het DHH wordt volledig ingevuld voor een leerling als er na de eerste signalering vraagtekens zijn en school en/of ouders meer informatie of handelingssuggesties willen verkrijgen. De resultaten van het DHH zullen samen met de ouders van de leerling, leerkracht, IB en specialist HB van AWBR besproken worden.

Als een leerkracht vermoedt dat een leerling een ontwikkelingsvoorsprong heeft, bespreekt hij/zij de leerling met de IB-er tijdens een groepsbespreking of een intern ondersteunings overleg klein (OOK). Aan de hand van de observaties en toetsresultaten wordt in onderling overleg met de leerkracht, IB-er en de HB-specialist besproken wat de leerling nodig heeft. De ouders en leerlingen (vanaf groep 5) worden bij dit proces betrokken.

5. Doelgroep

Binnen de groep gesignaleerde leerlingen maken we onderscheid tussen de eerste en de tweede leerlijn. Niet elke leerling met een ontwikkelingsvoorsprong is immers hetzelfde en heeft dezelfde aanpassingen nodig. De criteria voor de verschillende leerlijnen staan in een tabel aangegeven. Uitzonderingen vormen de onderpresteerders. Daarvoor gelden andere richtlijnen (zie hs. Onderpresteerders).

Leerlijn 1	Leerlijn 2
gediagnosticeerd begaafd kind (IQ 115-130)	gediagnosticeerd hoogbegaafd kind (IQ > 130)
Didactische voorsprong: <12 maanden	Didactische voorsprong: > 12 maanden
Bij voorsprong op één vakgebied	Na versnelling
3x opeenvolgend een A(+) op LVS	

We gebruiken de leertrajectkaart voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong om in kaart te brengen met welk aanbod de leerling in een bepaalde periode aan het werk gaat (zie bijlage G1).

6. Onderpresteerders

Onderpresteren is het langdurig aanmerkelijk minder presteren dan men op basis van de aanwezige mogelijkheden mag verwachten, zonder dat er sprake is van een (versluisende) leer- en/of persoonlijkheidsstoornis en waarbij het kind de gegeven situatie mogelijk als onbehaaglijk of problematisch ervaart (Kuipers, 2009).

Er zijn een aantal factoren die onderpresteren beïnvloeden:

- Ontoereikende wijze van signalering
- Ontoereikend leeraanbod
- Te weinig ruimte voor creatief denken
- Te weinig aandacht voor metacognitieve vaardigheden
- Ontoereikende pedagogisch didactische kwaliteiten van de leerkracht
- Thuisfactoren
- Persoonlijkheidsfactoren

Bij onderpresteren kun je onderscheid maken tussen absolute en relatieve onderpresteerders. Absolute onderpresteerders presteren onder het groepsgemiddelde, relatieve onderpresteerders onder hun eigen capaciteiten. (Zie bijlage A5)

7. Doelstellingen van peergroep-onderwijs

De Zeeheld vindt het belangrijk dat kinderen gedurende de week de gelegenheid krijgen zich onder peers (ontwikkelingsgelijken) te begeven en te werken aan hun cognitieve, sociale en creatieve ontwikkeling.

De projecten uit de Pittige Plustorens geven de leerlingen van groep 3-8 hiertoe gelegenheid binnen De Zeeheld gedurende de schoolweek.

Daarnaast is vanuit stichting AWBR door de HB-specialist het Denklab opgezet. Dit is een voorziening voor HB-leerlingen in de groepen 4-8 binnen onze wijk die naast het aanbod op hun eigen school meer behoefte hebben om met ontwikkelingsgelijken om te gaan. Op het Denklab wordt tegemoet gekomen in educatieve en pedagogische behoeften van deze leerlingen. (zie bijlagen B1-4). Het aanbod wordt preventief ingezet. Hiermee hopen we te voorkomen dat leerlingen vastlopen en gaan onderpresteren.

Binnen het Denklab en de projecten van de Pittige Plus Torens (zie bijlagen D1-4) wordt er ook aandacht besteed aan het ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden en sociale competenties zoals:

- Leren leren: leren, plannen, evalueren en reflecteren
- Leren denken: kritisch en creatief
- Leren leven: samenwerken en overleggen, omgaan met falen

Er wordt aan deze doelstellingen gewerkt middels:

- compacten en verrijken
- werken met portfolio-leren
- filosoferen en debatteren
- spellen te spelen en verschillende werkvormen te hanteren.

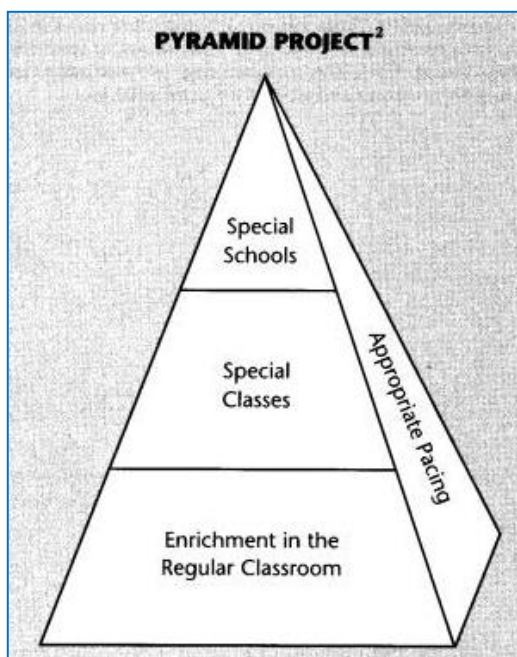
8. Begeleiding

Essentieel in de begeleiding van deze kinderen is dat ze met plezier naar school gaan en dat ze leren leren. Dit is te bereiken door aan te sluiten bij de educatieve behoeften van de leerling. Omdat de leerstof die de klas aangeboden krijgt te makkelijk is voor deze kinderen en de leerlingen niet uitdaagt tot inspanning, moet er gezorgd worden voor meer uitdagende leerstof (verdiepings- en verrijkingsstof). Deze leerstof is serieus verplicht werk, dat ook op die manier gecorrigeerd en beoordeeld wordt. De groepsleerkracht kijkt verrijkingswerk na, net als het reguliere werk. Verrijkingswerk vormt een onderdeel van het rapport en er gelden duidelijke criteria voor.

Het is belangrijk dat deze kinderen regelmatig de gelegenheid krijgen om zich binnen de schoolse situatie te spiegelen aan ontwikkelingsgelijken. Als hen die mogelijkheid niet geboden wordt kan het zijn dat de leerling regressief gedrag gaat vertonen en terugvalt in een ontwikkelingsstadium waar het eigenlijk al voorbij is. Het gevolg daarvan is dat het sociaal-emotioneel welbevinden van de leerling zal afnemen en dat kan uiteindelijk weer leiden tot sociaal minder handig functioneren

Het kind moet ook deel uitmaken van het (sociale) groepsproces. Het grootste probleem voor deze kinderen is om zich een plekje binnen de groep te verwerven; het kind moet niet te veel geïsoleerd worden door het voortdurend maken van ander werk. De belangrijkste taak voor de leerkracht is een balans vinden tussen individueel en groepswork, en te zorgen voor acceptatie van het kind binnen de groep.

De begeleiding van leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong op de Zeeheld is vergelijkbaar met het Piramideproject uit de Verenigde Staten.

Daar wordt de brede basis gevormd door "verrijking in de klas". De gewone "slimme" leerling wordt bij ons uitgedaagd in de groep via werk op de weektaak. De tweede laag wordt gevormd door de "speciale klassen". Bij ons is dat de PPT (pittige plus toren)-groep, voor kinderen die echt meer uitdaging nodig hebben. De top van de piramide zijn de "speciale scholen". Dat is bij ons het Denklab. Aan de zijkant van de piramide staat "aangepast tempo". Kinderen moeten die lesstof krijgen waar ze aan toe zijn los van wat de methode hen voorschrijft.

8.1 Verdiepings- en verrijkingsstof

Het verdient de voorkeur het kind op hetzelfde moment aan hetzelfde vak te laten werken als de rest van de groep. Er kan gekozen worden voor bestaand verrijkend materiaal, dat op school aanwezig is (zie bijlage G4). Het is ook mogelijk om de les uit de methode te verrijken. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de taxonomie van Bloom. Benjamin Bloom onderscheidt verschillende niveaus van denken. In het reguliere onderwijs wordt veelal een beroep gedaan op de lagere denkordes, zoals: onthouden, begrijpen en toepassen. Voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong zijn juist de hogere denkordes geschikt, zoals: analyseren, evalueren en creëren. Als er binnen de (wereldoriëntatie) les vragen gesteld worden die aansluiten bij de hogere denkordes, komen leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong ook tot hun recht. (Zie bijlagen A1-2) .

8.2 Compacten

Leerstof die een kind al beheerst, hoeft niet meer aangeboden te worden. Dat is zonde van de tijd en energie van de leerkracht en geestdodend voor het kind. Om te voorkomen dat er hiaten ontstaan, omdat de leerkracht “veronderstelt” dat leerstof beheerst wordt, terwijl dat niet het geval is, is het van belang bepaalde leerstof wel aan te bieden en in te oefenen. Het DHH heeft richtlijnen ontwikkeld, waarin precies aangegeven staat wat wel en niet gemaakt dient te worden. In de plaats van de stof die overgeslagen mag worden komt verdiepings- en verrijkingsstof of een alternatief programma dat aansluit bij de belevingswereld van deze kinderen (projecten). Leerkrachten zijn geschoold in het analyseren van opdrachten uit de methodes, zodat zij kunnen inschatten welke opdrachten wel en welke niet geschikt zijn voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Daarbij worden de leer- en persoonlijkheidseigenschappen van begaafde kinderen als uitgangspunt genomen.

8.3 Leer- en werkstrategieën

Juist leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong, die in hun schoolloopbaan nauwelijks een inspanning hebben moeten leveren om goede resultaten te behalen, moeten leer- en werkstrategieën aangeboden krijgen. Een mooi model om de leerkracht daarin te ondersteunen is het TASC wiel van Belle Wallace. (zie bijlagen F1-6).

Daarin worden de stappen die een leerling dient te nemen om tot een goed resultaat te komen expliciet benoemd. De leerkracht zal bij elke les model moeten staan en moeten laten zien welke stappen je op welke wijze dient te nemen: ‘modellen’. Pas als leerlingen het juiste voorbeeld zien, kunnen zij dat gaan kopiëren en toepassen.

8.4 Pittige Plus Torens

De leerlingen doen gedurende het hele schooljaar projecten uit de Pittige Plustorens (zie bijlagen D1-4), projectmatige verrijkingsstof voor meer- en hoogbegaafde leerlingen van de midden- en bovenbouw in de basisschool. Het materiaal is bedoeld voor verbreding en verdieping voor de slimste 10 à 15% van de leerlingen, de pluskinderen met een IQ van circa 115 of hoger. Doel is het stimuleren van de individuele creativiteit, onderzoeken, ontwerpen, het zelf maken en het presenteren. Samenwerken is belangrijk. Projecten worden tussentijds teruggekoppeld met de leerkracht en geëvalueerd, zodat leerlingen leren plannen.

Het materiaal bestaat uit een opbergmeubel in de vorm van torens, gevuld met 75 multidisciplinaire 'Pittige Peper Projecten' met toolboxen en additionele materialen, een verrijkingsmap per leerling, leerkrachtmappen en een website. De verrijkingsmappen zijn ook los te bestellen.

Er zijn Groene, Gele en Rode Peperprojecten, die verschillend zijn van opzet en niveau. De Groene Pepers zijn verrijkingsopdrachten met een hoge complexiteit en zijn relatief gesloten opdrachten. De Rode Pepers zijn open opdrachten, bedoeld voor hoogbegaafde leerlingen en groepjes van meer- en hoogbegaafde leerlingen. De Gele Pepers zijn uitwerkingsvormen bij de Rode Peper projecten en bestaan bijvoorbeeld uit het maken van een brochure of een website. De moeilijkheidsgraad kan variëren en wordt aangegeven door het aantal pepers.

De projecten variëren in onderwerp. Aan de orde komen onder meer taal, rekenen, techniek, aardrijkskunde, geschiedenis, erfgoed, planologie, geometrie, architectuur, kunstzinnige vormgeving en media-educatie. De projecten worden structureel ingezet en door de leerkracht en ouders begeleid. Daarna kunnen de leerlingen de projecten zelfstandig uitvoeren. Voorafgaand aan een project vullen de leerlingen onder begeleiding van ouders het opstartformulier in en achteraf wordt een evaluatie formulier ingevuld (zie bijlagen D1-4).

8.5 Begeleiding buiten school in Het Denklab

Voor leerlingen van de tweede leerlijn is er de mogelijkheid om één dagdeel per week bijeen te komen met peers. Gedurende dat dagdeel wordt er gewerkt in de verrijkingsmap, met denkspellen en aan het project. Daarnaast is er aandacht voor creatief, analytisch en praktisch denken (Sternberg) d.m.v. opdrachten uit het Vooruitwerklab, de Denksleutels en ander materiaal. Vooral contact en uitwisseling met ontwikkelingsgelijken staat centraal. De aanmelding en toelating voor het Denklab staat omschreven in bijlagen B1-4).

8.6 Versnellen

Hoewel wij proberen te voorkomen dat een kind moet gaan versnellen, is het soms toch zinvol om een groep over te slaan. De leerling verveelt zich ondanks de aangeboden extra leerstof, heeft zijn voorsprong dermate vergroot dat het gat tussen de leerstof van het eigen leerjaar en zijn zone van naaste ontwikkeling extreem groot is en heeft geen aansluiting bij leeftijdsgenootjes. Vaak denkt men dat een groep overslaan slecht is voor de sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen, maar onderzoek heeft uitgewezen dat dat vaak juist andersom is. Als de mogelijkheid van versnellen overwogen wordt, gebruiken we hiervoor het protocol 'versnellen' (zie bijlage I3), onderdeel daarvan is het afnemen van de Versnellingswenselijkheidsljst (Centrum van Begaafdheidsonderzoek, zie bijlage I1). Met dit instrument kun je objectief scoren of versnellen wenselijk is. Versnelling vindt alleen plaats na uitgebreid overleg tussen ouders, leerkracht, IB en HB-specialist. De school bepaalt uiteindelijk of er versneld wordt of niet.

Goede momenten voor een dergelijke versnelling zijn:

- Van groep 1 naar groep 3 (kind hoeft niet twee jaar te kleuteren, daar gaat het zich waarschijnlijk vervelen)
- Halverwege groep 2 naar groep 3 (kind hoeft het aanvankelijk lezen niet mee te maken. Meestal kan het kind al lezen)
- In groep 7 de Cito-eindtoets doen (dit zal vooral voorkomen bij late signalering) en dan naar het voortgezet onderwijs.

9. Pedagogisch klimaat

Naast het zorgen voor uitdaging op cognitief vlak, is het ook van groot belang om te zorgen voor een veilig pedagogisch klimaat voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong. Hoewel er geen sprake is van grote verschillen tussen het sociaal-emotioneel functioneren van (hoog)begaafden en gemiddeld begaafden, zijn er wel meer risicofactoren aanwezig.

De volgende ontwikkelingsgebieden lopen het meeste risico:

- de ontwikkeling van vriendschappen
- aansluiting met leeftijdgenoten op school
- de ontwikkeling van een sociale identiteit
- de ontwikkeling van het zelfbeeld
- de ontwikkeling van een leerattitude die past bij aanwezige capaciteiten.

Uiteraard is het beter om hier preventief mee om te gaan dan curatief en dat doen we door te zorgen voor een veilig pedagogisch klimaat. Een veilig pedagogisch klimaat realiseren wij voor alle leerlingen doordat we een Kanjerschool zijn. We gebruiken de Kanjertraining preventief door in alle groepen de lessen te geven. Alle medewerkers van De Zeeheld zijn opgeleid tot Kanjertrainer.

Preventieve maatregelen die specifiek van belang zijn voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zijn: leren leren, ontwikkelingsgelijken (peers) ontmoeten, verantwoordelijkheid en relaties.

10. Literatuurlijst

- Het handboek "Hoogbegaafdheid in theorie en praktijk"- drs. I.Linssen en drs. C.Goethals
- Help, een hoogbegaafd kind - stichting Plato
- Een klas overslaan hoeft niet slecht te zijn! -Francien Engelhard, Petra Kok en Adelinde van der Leeden (Talent november 2001)
- Mijn kind is hoogbegaafd, wat nu? -Anne-Jolan Zuiderman (Talent november 2001)
- Hoogbegaafde kleuters bestaan niet –Eleenoor van Gerven (Het jonge kind april 2001)
- Allochtoon en nog hoogbegaafd ook?- Maria Berkhout en Donna de Boer (Talent januari 2002)
- Compacten en verrijken van de rekenles; voor (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs - Noteboom, A. en Janson, D (SLO)
- Handboek Hoogbegaafdheid- Eleenoor van Gerven (2009)
- Hoogbegaafd? Als je kind (g)een einstein is- Tessa Kieboom
- Slim Beleid: Keuzes en consequenties bij beleid voor hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs- Eleenoor van Gerven